

teekenis dan dat misschien eens een enkel bedrijf ingeperkt wordt. En bij een algemeene welvaart, is er ook kans, dat kerk en zending e.d. een behoorlijk deel ontvangen.

Aan J. B. W. te K.: Ik ben blij, dat u het grootendeels met mij eens bent. Uw vraag zult u wel in het bovenstaande beantwoord vinden. Anders wil ik er u nog wel particulier over schrijven.

Aan W. K. te A.: Vriendelijk dank voor uw waardeering. Terecht zegt u, dat het rooken op onze kerkelijke vergaderingen spreekwoordelijk en onhoudbaar is. „Aan het hartstochtelijk gepuf zonder eenige beperking“, zooals u het noemt, is allereerst dit te doen, dat wij ook bij het gebruik van onze genotmiddelen wat nauwer onder de tucht der goddelijke wet leven gaan. E. D. K.

KERKELUK LEVEN

„De vlucht uit het concrete“.

De redacteur van „De Wakker“ die ds Gerritsma recenseerde, geeft mij thans gelijk, voor wie goed leest. Hij viel bepaalde uitdrukkingen van ds Gerritsma aan, en zei, dat die uitdrukkingen bewijs waren van een kloof tusschen ons en de Chr. Geref. Kerk. Thans ontwijkt hij de concrete vraag, of iemand in „zijn“ kerk niet hetzelfde zou mogen uitspreken en constateert alleen maar, dat iemand in „zijn“ kerk niet zou mogen leeren, wat hij (de redacteur) uit deze uitdrukking zoo al meent te mogen halen (al is dat dan in strijd met de logica „eruit gehaald“). Natuurlijk ontwijkt hij daarmee de vraag, d.w.z. geeft ons blad onbedoeld gelijk.

Overigens heb ik al verleden week aangetoond (citaat Hamabdil) dat we in onze kerken niet willen gepredikt hebben, dat „de kinderen, omdat zij bondelingen zijn, ook voor wedergeboren moeten gehouden worden en de subjectieve heiliging deelachtig zijn“ (let op den logisch ongeoorloofden sprong der gedachten: eerst: gehouden worden, daarna: zijn. Dat leert ook ds Gerritsma nergens).

Mijn artikelje werd door den redacteur van „De Wakker“ aan een ander toegeschreven. Zeker haastig gelezen.

Naschrift. Ds Delleman (met ds Gerritsma, auteur van het boekje) zond mij een exemplaar. Daaruit lees ik, tot tweemaal toe: niet alles is Israël, wat Israël heet. Ook, dat de grond voor het „voor geloovigen houden“ (niet de veronderstelde wedergeboorte, maar) „Gods belofte in het genadeverbond“ is. Zie ook Aaltensche Kerkbode, I, no. 16. Heel de zaak berust op theologische misverstanden.

K. S.

Over het nieuwe concept van Dr J. G. Ubbink. (III).

In aansluiting aan wat verleden week besproken werd, moge thans nog van dr Ubbink's historisch overzicht iets gezegd worden. We gaan dan vervolgens letten op de rest van zijn boek.

Dr Ubbink zegt ergens (bl. 75), dat „het ons dikwijls vergaat als den discipelen, tot wie Jezus zeggen moest, dat zij niet wisten van hoedanigen geest zij waren“.

„Ons“ staat er. En: „dikwijls“.

Welnu, — zonder een onfrisch handigheidsje te bedoelen, zou ik willen zeggen: ik geloof inderdaad, dat dit boek, reeds in zijn historisch overzicht, bewijst, dat die stelling van daareven waar is, helaas ook hier.

Want het blijkt telkens een zichzelf niet kennende „geest“, die hier als gids optreedt ter kenschetsing en taxatie van wat in de Gereformeerde Kerken in den laatsten tijd aan de orde geweest is. Slag op slag treffen u b.v. verkeerd gestelde dilemma's. En onophoudelijk ziet ge den geest van den auteur in zijn critische positie zichzelf verraden als innerlijk gedeeld. Hij critiseert, doch zoekt onder, tijdens, de daad der critiek nog naar haar maatstaf, doel, werkprincipe. En schrijft toch maar door. En publiceert, — ongewijzigd (want uit den tekst blijkt, dat de copie reeds vóór de laatste synode werd geschreven).

Of is het soms op andere wijze te verklaren, dat den éénen keer de hedendaagsche gereformeerden als wel zeer bleke en verwaterde epigonen van de helden der vroegste Reformatie worden voorgesteld, doch een volgenden keer die helden van zooeven van hetzelfde flauwe beeld hunner verleppe epigonen de trekken in originali heeten te vertoonen, maar desalniettemin als kerngezonde menschen van frisch bloed aangeprezen worden? De rapporten, die ter jongste gen. synode ter zake van den uithouw der belijdenis zijn ingediend, en die dan „zeer zeker het algemeen gevoelen van de meerderheid in de Gereformeerde Kerken“ heeten te „vertegenwoordigen“ 75, cf. 53), zijn volgens dr Ubbink ingegeven, worden althans gedragen door

„den algemeene heerschenden geest van vrees“ en onzekerheid“ (75). Op zichzelf is dat wel ietwat wonderlijk, als men eerst (zie ons voorgaande artikel) het „schoone enthousiasme“ heeft hooren bezingen, dat in de Gereformeerde Kerken aanvankelijk in den roep om nieuwe belijdenis werd ontdekt. Maar dat blijve verder rusten. Dit is voor ons nu het eigenaardige, dat dezelfde „onzekerheid en vrees“ ook bij de opstellers van de oudste reformatische belijdenisschriften als „waarschijnlijk“ en mogelijk aangevoelen worden (71, al. 1). Toch dengen de „vaderen“ bijzonder, en deugen dr Ubbink's eigen „broeders“ van vandaag bijzonder niet...

De eenheid van critiek is hier toch wel zoek. Een ander voorbeeld.

Als de rapporten, zooeven bedoeld, „vrees en onzekerheid“ aan den dag leggen (een meening, die ik zóó niet deel), dan ziet de schrijver in die vrees, in die onzekerheid een oordeel, waaronder „leiders“ en „volk“ besloten liggen. Doch wanneer, gemiddelen tijd vóór die rapporten, uit de kerken een „dringende roepstem“ opkomt, „vooral sinds 1920“, welke roepstem naar schrijvers eigen vertolking toch eigenlijk ook van louter vrees en onzekerheid gewaagt, — dan heet die roepstem ineens een uiting van leven, „practisch, maar dringend“, dan is het een stem om naar te luisteren, en niet b.v. om te bestraffen, zulks dan onder verwijzing naar het reeds voorhanden geestelijk bezit der kerk (44, 45).

Een derde voorbeeld, om maar weer in dezelfde lijn te blijven.

Wanneer die „dringende roepstem“ van daareven „uit al de kerken“ opklinkt, en dan „smeekt“: „geef ons toch, zoo het maar eenigszins mogelijk is, eenig licht in zake de Heilige Schrift; zij is nog wel voor ons Gods Woord, maar we weten niet waarom; we hebben wel van een getuigenis van den Heiligen Geest gehoord, maar zelf hebben wij het nooit gehoord... eris zooveel duisters“ (44/5), dan vragen die roepende menschen toch zeker om niets anders dan om scherpe begrippen? Om een solutie van bepaalde kentheoretische vragen? Althans — om enkele resoluties op kentheoretisch gebied? Dan zien zij immers op tot de kerk als instituut, en zeggen tot dat instituut, dat zij, die roepers n.l. „uit al de kerken“, blijven wachten op daden van de leiders van de synode? Letterlijk zóó staat het er: „licht verwachten van hun leiders“ (46). Welnu, die roepers doen daarin eigenlijk precies hetzelfde, als hetgeen dr Ubbink „prof. Hepp“ zag doen in „zijn“ rapport. Want van dit rapport oordeelt dr Ubbink: hij (prof. Hepp) „dringt er onophoudelijk op aan, dat de kerk wat moet dóén, ten opzichte der Heilige Schrift, dat zij... die met zulk een hoog gezag bekleed is, o.a. immers, dat zij inzake de Heilige Schrift zeggen kan, wat de waarheid is, die dus met autoriteit spreken kan, het nu ook eindelijk eens doe, dat zij haar gezag laat gelden“ (65). Die „roepers uit al de kerken“ betuigen volmaakt hetzelfde als het rapport behoort. Hoor maar: „Onze kerken verkeeren ten aanzien van de leer der Schrift in nood“, en nu willen wij, beangstigde, onrustige zielen, van onze „systematici en dogmatici“ in het kerk-instituut hooren „wat in dezen de waarheid is, scil. wat in het systeem hoort of er uit volgt“ (67). Al die roepers bij elkaar verheffen hun stem met macht, om den kerkelijken achterstand in het belijden te beklagen, deels ook te verwijten: de kerk als instituut, vinden ze, „moet worden aangemaand om toch te spreken“, „als eenmaal David“, omdat „allen op hem zagen, wat hij zeggen zou“ (62). De kerk als instituut wordt door die roepende kinderen „uit al de kerken“ met aandrang gesmeekt, toch in vredesnaam niet langer te zijn als een „trage vader“, „die... aangezet moet worden, om... zich eens wat „duidelijker“ uit te drukken“ (62/3); de kerk (immers al die roepende kinderen „uit al de kerken“) verkeert (volgens hen) in nood, „in haar gebied sijpelt al wat door van het brakke water der dwalingen... de lamp moet „wat helderder licht laten schijnen“ (63). Ja zeker, er is een schier aandoenlijke eenheid van klacht tusschen al die bezwaarde en roepende kinderen „uit al de kerken“ enerzijds en „prof. Hepp“ als synodaal rapporteur anderzijds. Ze zijn het met het Rapport hierover eens: er is een groote nood! Maar nu komt daar het wonderbaarlijke: — als die verlegen kinderen der kerk alzóó roepen, dan heet dat: leven, idealisme, enthousiasme. Doch als Prof. Hepp om hetzelfde roept, de klacht van die bezwaarden ter synode brengt, dan krijgt hij — en in hem al de aangeroepen „systematici en dogmatici“ — er een grondige bestraffing om. Prof. Hepp wordt uit oorzaak van dit mee-roepen met dr Ubbink's vóór de poort der kerk opgestelde smeekelingen zeer scherp veroordeeld. Zij zijn de ware protestanten. Hij is roomsch: „gelijk ook de rationalistische Roomsche Kerk zich van de doctores, hare systematici en dogmatici moest laten leeren“... zoo ook hier“, verzekert dr Ubbink ons (67). Prof. Hepp wordt het als grove zonde aangerekend, dat hij onder den verschen indruk van de klaagstem

van dr Ubbink's gepatroniseerde vragers, die vóór het kerkportaal te smeeken stonden, nu daarachter, dus binnen in de kerk, hun boodschap over wilde brengen, de boodschap n.l. dat de kerk wat al te veel leek op David, die moest worden aangemaand, en op dien „tragen vader“ van daareven. Hoewel de roepende vragers uitdrukkelijk verklaarden: „ach er is zooveel duisters, en ook de Schrift zelf is voor ons op zoovele plaatsen duister geworden“, had „prof. Hepp“ (als ik het goed begrijp) moeten volstaan met een kort antwoord aan die bedrukte zielen. B.v. in dezer voege: „Niemand zal zeggen, dat de zon met gezagssuperioriteit bekleed is, haar licht is ieder volkomen duidelijk genoeg. Geen kerk of engel behoeft u dit met gezag te betuigen. Onze vaders spraken dan ook niet van gezagssuperioriteit der Heilige Schrift, maar van hare duidelijkheid, die zoo groot was, dat blinden die konden tasten... en ga gij nu maar rustig naar huis, vragende schare, het kerkportaal moet leeg...“ (cf. 66).

Met andere woorden: de klagers mogen hun nood verkondigen. De kerk moet hooren. Maar als iemand van de kerk hoort, dan deugt er niets van.

O, ik begrijp dat alles, ik begrijp dit verheerlijken en verdoemen van precies hetzelfde betoog, ik begrijp dit smeeken om een antwoord en dit smalen op het geven van een antwoord, alleen dan, als ik aanvaarden kan: deze schrijver is onbeheerscht. Hij kent zichzelf niet, hij weet niet, wat hij wil.

...

En ik spin maar weer verder aan den draad en volg hij mijn zoeken naar illustraties den loop der dingen maar weer op den voet.

Ik vervolg, zeg ik, waar ik gebleven ben, en constateer, met het oog op het laatstgenoemde geval, dat dr Ubbink zóó haastig is, zóó onbeheerscht, dat hij de dingen precies op hun kop zet, en aan de Geref. Kerken (en aan de onder-teekenaars van het Rapport) toedicht wat zij juist met sterke woorden afgewezen hebben.

Wat ik bedoel?

Ik heb het oog op de kwestie van de duidelijkheid der Schrift.

Wanneer (ik spreek nog steeds dr Ubbink na) „prof. Hepp“ de kerk opwekt, haar gezag te doen gelden in het belijden van de door haar erkende waarheid omtrent de Schrift, dan roept dr Ubbink uit: „dat wil niets meer of minder zeggen, dan een hartsteek in het hart der Reformatie“ (65).

Zwaar genoeg!

Het bewijs?

Hier is het.

„Zooals men weet, loochende de Roomsche Kerk de duidelijkheid der Schrift... Onze Reformatische Vadersen zeiden, neen, zij is duidelijk... PROF. HEPP ZEGT: SINDS IS DE TOESTAND ECHTER VERANDERD. ZIJ IS TEGENWOORDIG VEELSZINS NIET MEER DUIDELIJK. Welk remedie heeft hij, welken weg wijst hij nu? Antwoord: de Roomsche: dat de kerk met haar GEZAG zegge, dat zij wel duidelijk is!“

Tot zoover dr Ubbink.

Hierna volgt dan de conclusie — die misschien, dank zij ethische en anti-Assen-persuities, onbewust als „praemisse“ in schrijvers „geest“ leefde — dat hier een afglijding naar Rome is.

Welja —

Dr Ubbink zegt dus, dat volgens prof. Hepp de Schrift (immers moet blijken het zinsverband DEZE bedoeld zijn in den volzin: „ZIJ is... enz.“) „tegenwoordig veelszins niet meer duidelijk is.“

Hoe droomend evenwel dr Ubbink zijn zwaren gang door de kerkelijke papieren (rapporten etc.) moet volbracht hebben, wordt ons min of meer „duidelijk“, als wij ontdekken, dat hij precies het omgekeerde zegt van wat waar is.

Ik laat ten bewijze maar volgen, wat het aan prof. Hepp toegedichte rapport zegt. (Rapportenboek, Arnhem, 1930, I, 28/9). Letterlijk lezen we in het Rapport:

„Aan de duidelijkheid der Schrift wordt in onze Confessie geen afzonderlijke plaats ingeruimd. Slechts in enkele uitdrukkingen... schijnt zij door. De reden daarvoor ligt voor de hand. MET HET HANDHAVEN van de AUTORITEIT DER SCHRIFT BOVEN DE KERK (BOVEN de Kerk! K. S.) WAS OOK DE DUIDELIJKHEID VERDELDIGD. Rome kon immers alleen haar (HAAR! K. S.) standpunt, dat de Kerk boven de Schrift gezag bezat, daardoor rechtvaardigen, dat de Schrift in zichzelf duister was. Maar waar de Reformatie opkwam voor de gezagssuperioriteit van de Schrift, was daarmee ook de beweerde duisterheid (der Schrift, K. S.) afdoende (! K. S.) bestreden“.

En dan vervolgt het rapport in één adem:

„Sinds is de toestand echter veranderd. De AANVALLEN OP DIT LEERSTUK zijn in tal en kracht toegenomen“.

Wie p...
Ubbink...
duidelijk...
„verander...
niet mee...
dat, pre...
in de ERI...
veel ver...
niet mee...
„velen“...
wordt.

De dui...
„prof. H...
Hepp (ho...
handh...
En d...
sien e...
dan nie...
op gezag...
Gehanc...
die thans...
gereform...

Want...
haadt te...
groeters...
de opme...
DUIDELI...
veel vera...
„dat de...
is en voc...
neer niet...
(vgl. ook...
Is het m...
zegt: de...
zegt: teg...
lijkheid...
zegt: teg...
heid der...
is Room...
seert. D...
hem ove...
En wi...
heid der...
gezag...
Rapport:

„Ma...
Schrift...
hier (f...
legend...
Deze...
waard e...

„Or...
sterk...
kerk...
loofwa...
En wi...
werkelijk...
Baynick...
Thijs) a...

„Or...
uitspr...
het g...
en ook...
„Zij...
zonde...
alleen...
van C...
alsmede...

„W...
zelf t...
aan t...
(bl. 3...
verbaas...
sprak...
uiterma...
volhoud...
haar g...
dat vol...
Reform...
Gods W...
duidelijk...
kerk...

Kan...
sitas h...
versitei...
Wij...
bink, d...
Arnhem...
nog eer...
tastbar...
voor d...
„scherp...
belange...
critica...
maar r...
al te a...
gegaan...

„We...
herroep...
(de rap...
dat ZIJ...
Het su...
te han...
En...
geen...
het w...

ers, die vóór
n, nu daar-
un boodschap
„dat de kerk
noest worden
er“ van daar-
frukkelijk ver-
uisters, en
ns op zoo-
rden“, had
moeten vol-
bedrukte zie-
al zeggen, dat
leed is, haar
eg. Geen kerk
etuigen. Onze
gezagssuperio-
hare duidg-
at blinden
u maar rustig
kportaal moet

imogen hun
hooren. Maar
deugt er niets

t verhoerlijken
lfde betoog,
woord en dit
woord, alleen
chrijver is on-
hij weet niet,

don draad en
den loop der

leven ben, en
genoemde ge-
onbeheerscht,
un kop zet,
aan de onder-
icht wat zij
afgewezen

n de duidg-

Ir Ubbink na)
gezag te doen
haar erkende
ept dr Ubbink
r zeggen, dan
der Refor-

dede Room-
ler Schrift
aderen zei-
PROF. HEPP
ECHTER VER-
3 VEELSZINS
medie heeft
Antwoord:
k met haar
delijk is!

die misschien,
uitingen, onbe-
sest" leefde —
ome is.

prof. Hepp de
et zinsverband
ZIJ is... enz.)
duidelijk is.
ak zijn zwaren
rapporten etc.)
min of meer
hij precies
vat waar is,
at het aan prof.
ortenboek, Ar-
ten we in het

der Schrift
geen afzon-
Slechts in
lijnt zij door,
or de hand,
AUTORITEIT
K (BOVEN DE
UIDELIJKHEID
ers alleen
dat de Kerk
at, daardoor
rft in zich-
de Refor-
agssuperio-
s daarmee
id (der Schrift,
oden".
één adem:
chter veran-
EERSTUK zijn
men".

Wie proeft nu het verschil niet? Volgens dr Ubbink heeft „prof. Hepp“ beweerd, dat in de duidelijkheid der Schrift „sindsdien“ veel „veranderd“ is, dat „zij“ (de Schrift) veelszins niet meer duidelijk is. — Waarheid is evenwel, dat, precies omgekeerd, volgens „prof. Hepp“ in de ERKENNING van de duidelijkheid der Schrift veel veranderd is, dat „zij“ (de Schrift) bij velen niet meer als duidelijk GELDT. En dat aan die „velen“ nu door het Rapport de deur gewezen wordt.

De duidelijkheid der Schrift wordt immers door „prof. Hepp“ (het Rapport) en ook door prof. Hepp (hoofdartikelen in ons blad) nadrukkelijk gehandhaafd.

En dan niet — gelijk dr Ubbink in zijn fantasieën over roomsche Kerkvergoding beweert — en dan niet op gezag der kerk gehandhaafd, doch op gezag der Schrift zelf.

Gehandhaafd voorts juist tegenover velen, die thans dr Ubbink als „knuppelwerper“ in het gereformeerde hoenderhok begroeten.

Want wat dit laatste punt betreft (gehandhaafd tegenover die toastende Woord-en-Geest-groeters), leze men in het Rapport maar (bl. 29) de opmerking, dat in de ERKENNING van de DUDELIJKHEID der Schrift OOK hierom zoo veel veranderd is, wijl „de beschouwing opkwam“, „dat de Schrift een door en door Oostersch boek is en voor ons, Westerlingen, onverstaaenbaar, wanneer niet het Oostersch licht daarover doorbreekt“ (vgl. ook de klacht van de „vragers“, zie noot 3). Is het nu niet om bij te schrijven? Dr Geelkerken zegt: de Schrift is duister. Dat is één. Prof. Hepp zegt: tegenover dr Geelkerken moeten wij de duidelijkheid der Schrift belijden. Dat is twee. Dr Ubbink zegt: tegenover prof. Hepp moeten wij de duidelijkheid der Schrift belijden, want wie dat niet doet, is Roomsche. Dat is drie. Dr Geelkerken applaudiseert. DAT IS VIER. Ingezonden stukken moeten hem over zijn verwarring heenhelpen. Dat is vijf...

En wat het eerste punt betreft (de duidelijkheid der Heilige Schrift „gehandhaafd niet op gezag der kerk“), leze men slechts dit in het Rapport:

„Maakte de Roomsche leer de autoriteit der Schrift afhankelijk van de autoriteit der kerk, hier (in onze confessie, K. S.) wordt juist het tegendeel helder beleden“ (bl. 26).

Deze belijdenis moet dus, zegt het Rapport, be- waard en verduidelijkt worden. Hoe? Aldus o.m.:

„Om de objectiviteit van het Schriftgezag zoo sterk mogelijk te doen uitkomen, moet zij (de kerk, K. S.) voorop stellen dat de Schrift geloofwaardig is om haar zelf“ (27).

En wanneer ge dan in de door „prof. Hepp“ (in werkelijkheid waren het prof. Aalders, ds C. B. Davineck, dr van Es, dr Reitsma, prof. Hepp, dr Thijs) aangeboden Proeve nog dit leest:

„Om dit alles wederstaan wij hen, die... uitspraken van de kerk... stellen naast of boven het gezag der Schrift...“ (32), —

en ook dit:

„Zij (de Schrift, K. S.) is zoo duidelijk, dat wij zonder tusschenkomst van menschen door haar alleen kunnen komen tot zaligmakende kennis van God in Christus“ (33), —

alsmede het volgende:

„Wij gelooven, dat de Heilige Schrift zichzelf uitlegt... alle menselijke uitlegging moet aan die der Schrift zelf onderworpen blijven“ (bl. 33), —

verbaast ge u dan niet, dat met zulke uitspraken onder zijn bereik dr Ubbink in een uitermate verward¹⁾ en verwarrend betoog durft volhouden, dat volgens „prof. Hepp“ de kerk „met haar gezag“ de Schrift moet handhaven²⁾; dat volgens „prof. Hepp“ de kerk de zonen der Reformatie moet doen gelooven, dat de Schrift Gods Woord is, niet zoozeer, omdat zij zelve zoo duidelijk Gods Woord is... maar omdat de kerk dat zegt“ (66, 67)?

Kan het erger voor een hoogleraar der Universita libera reformati (de Gereformeerde Vrije Universiteit)? vraagt dr Ubbink.

Wij antwoorden: kan het droeviger voor dr Ubbink, die — blijkens zijn boek — schreef vóór de Arnhemse synode, die na dien alle Rapporten nog eens thuis gekregen heeft, en toch maar zulke tastbare vergissingen laat drukken? Kan het erger voor de anti-gereformeerden, die hem om zijn „scherp“ (prof. Brouwer) oordeel over Assen met belangstelling begroeten? Kan het erger voor de critici binnen en buiten het kerkverband, die maar niet zien, dat deze eenzame, al te eenzame, al te afgetrokken van geest door eigen kerk heengaan is, verdrietig en zonder goed op te letten?

We hopen, dat dr Ubbink nog eens eerlijk zal herroepen zijn bewering, dat voor „deze mannen“ (de rapporteurs e.s.) hier „alles gaat om de KERK“, dat ZIJ „voor deze mannen de eenige autoriteit is“. Het suggestieve woord „roomsch“ (67) zal toch niet te handhaven zijn.

En heel dit historisch exposé zal met geen mogelijkheid te handhaven zijn; het wriemelt van de fouten.³⁾

Waarom hebben wij daar zoo uitvoerig op gewezen? Omdat juist die fouten heel het boek verklaren, en ten deele-vergeeflijk maken. Men kan nu er eenigszins „in komen“, dat dr Ubbink b.v. klaagt (73), dat het toch zoo droevig is, als men ons niet precies weet te vertellen, „wanneer wij te doen hebben“ met den goddelijken factor in de Schrift, en „waar de andere“ (de menselijke) „begint“, — terwijl dan deze klager zelf ons komt helpen met verlegenheidstermen als „het god-menschelijk vervlochten wezen der kerk“, en zoo. Alles is nog aan het gisten bij den auteur. Als er één is, aan wien men demonstreeren kan, welk een zegen b.v. het onderteekeningformulier der predikanten ook voor hen zelf kan brengen, dan is het deze auteur: had hij maar eens met een nuchteren man zijn boek vóór de publicatie „doorgelaten“, ook het historisch exposé... Nu toornit hij op zijn eigen kerkgenooten, die, naar hij meent, slechts willen handhaven: menselijke gedachten van vóór 300, neen van 1000 jaar en meer geleden (64). Maar iedere kerkhistoricus „kent“ de zeer oude, meer dan 1000 jaar geleden reeds voorgedragen ideeën van dr Ubbink; en weet ook den „geest“ te proeven, die zoo graag teruggrijpt naar het „vroegste“ begin van „christendom“ en „reformatie“, zulks dan tegenover hun latere ontwikkeling. Zulke klanken zijn er meer geweest: Origenes, de Remonstranten.

Het is duidelijk, dat heel het volgende werk juist hierom zoo verward is, wijl de schrijver in zijn eerste deel, welks bespreking we hiermee afsluiten, het terrein ging bezien zoo, als hij alles zag: met een ongewapend, schemerig oog: een man, die meer in zichzelf, dan tot de gemeenschap is gekeerd.

K. S.

¹⁾ Spatieering van mij, ook elders soms.

²⁾ Immers, de „foetsten“ betuigt: „we vreesden het ergste, we zien het om ons heen. Ze (onze kinderen) zullen... nog geheel ongelovig worden“ (45).

³⁾ De Schrift is nog wel voor ons Gods Woord, maar we weten niet waarom... Ach er is zoveel duisters... we weten onze kinderen niet meer te antwoorden“ (44/5).

⁴⁾ Men begrijpt de bedoeling der aanhalingsteekens: Prof. Hepp was slechts een der onderteekenaars van het rapport.

⁵⁾ Ten deele gaat het in dit verband over de vraag, of de Schrift door de kerk, dan wel de kerk door de Schrift met gezag bekleed zal worden; en in zooverre is er verschil tusschen de „roepers“ en „prof. Hepp“. Maar de in den tekst volgende uitsluitingen bewijzen, dat er toch ook aanrakingspunten zijn.

⁶⁾ En dat nog wel niettegenstaande het feit, dat het rapport er zoo doodsbenauwd voor is, (benauwder dan ik) dat „de kerk“ zich op het terrein der wetenschap zou begeven (hetgeen zij toch wel niet zal kunnen laten. Zie het Rapportenboek, blz. 11, onder).

⁷⁾ Verward: b.v. als dr U. uitroept: „gezagssuperioriteit is alleen daar, waar geen duidelijkheid is. Waar er genoegzame duidelijkheid is, is er geen plaats meer voor gezag, voor (wat een sprong! leens! K. S.) het uitermate duister, blind-imponerende gezag. Zooveel komma's, zooveel ongeoorloofde gedachten-sprongen.“

Gezagssuperioriteit verward met gezags-ondersteuning, gezag in onderscheiden betekenissen, etc.

⁸⁾ Vermoedelijk heeft hij met te weinig onderscheidend oordeel prof. Huijjsma en Emiel Brunner gelezen.

⁹⁾ Bijvoorbeeld: Tegenstrijdigheden in de beschrijving van de vroegere geschiedenis:

1. Eerst wordt beweerd: Ten aanzien van een Goddelijk geïnspireerde Schrift had de Reformatie geen andere voorstelling dan Rome (65). Daarna, precies omgekeerd: Als de „arme lieden“ van de Reformatie spraken en dachten over de Openbaring, dan dachten zij niet meer (!) aan een boek of geschrift als zodanig; onze belijdenisschriften (ook die welke dr U. dan goed-reformatorisch noemt) hebben de inspiratie, de ingevings-gedachte „aangevoeld“ als een „menselijke vonde, als een superstitie of bijgeloof, iets dergelijks als het bijgeloof, dat de kerk brood in God kon veranderen“ (70). Hoe rijmt men dit? Vooral, als men op blz. 279 leest, dat de reformatoren vast en zeker de inspiratie-voorstelling gehad hebben.

2. De „eerste“ Reformatie wordt verheerlijkt tegenover de „latere“, indien dat den schrijver te pas komt (b.v. om de veroordeeling van Remonstranten af te wijzen, blz. 79). Doch wanneer het den auteur dienen kan, wordt met hetzelfde gemak de latere ontwikkeling der Reformatie aangewezzen als een bewust teruggrijpen op haar eerst begin (71, inzake de ingeving der Schrift).

3. De vaders hadden ten aanzien van een goddelijk ingegeven Schrift geen andere voorstelling dan Rome (65). Toch hebben zij willen zeggen, dat alleen de 2 wetstafelen als „Goddelijke Schriftuur“ aan te merken zijn (71)???

4. De vaders hadden... enz. (zie 1 en 3). En toch heet het, dat de Reformatie er niet aan gedacht heeft, dat de Schrift in al haar deelen, en dus niet alleen in de godsdienstige en zedelijke waarheden ingegeven is (74).

5. „Als het over de Openbaring Gods gaat, dan denkt“ „de Reformatie“ „niet meer aan de Schrift“ (69). En toch wordt gezegd, dat de Reformatie „er op wees, dat zelfs blinden het Woord Gods er in konden tasten“ (69). Natuurlijk móet dr U. hier hebben gedacht aan de opmerking, in de confessie, dat de blinden kunnen tasten, dat de dingen, die daarin (nl. in alle deze boeken!) voorzeggd zijn geschieden.

6. Confessie en Catechismus, aldus dr U., spreken in het geheel niet van gezag, ook niet van dat der H. Schrift. (blz. 68). Niettemin wordt de Confessie der 37 art. tegenover de Dordtsche canones gesteld; en de Conf. spreekt toch van „alle deze boeken“ die wij ontvangen voor heilig en kanoniek. Als kanon niet meer „gezag“ betekent, wat dan wel? Zie het vervolg in art. 5 der Conf. Lees ook het opschrift (aanzien en autoriteit). De Confessie kent ook niet de ingeving der H. S., heet het (blz. 70). Beteekenen dan aangehaalde teksten (over die ingeving) niets in de Confessie?

Opzette constructies van de geschiedenis, zoowel van het verleden als ook van het heden. Van beide nog enkele voorbeelden.

a. het verleden.

1. Heel de houding van de Reformatie, de eerste belijdenisschriften, wordt, ik kan het niet zachter zeggen, voorgesteld op een manier, die met ernstig historisch onderzoek spot. Schrijver geeft van de opvattingen, die men toen huidige een uiterst verward (vgl. boven, no. 1, 3, 4, 5, 6) en verworpen beeld. Hedendaagse opvattingen omtrent het „Woord Gods“, zulks dan in tegenstelling met de Schrift als „boek“, worden aan de reformatoren in de schoenen geschoven. Maar alleen reeds de enkele pagina's, die Biesterveld, Schets der Symboliek, geeft, brengen den verbijsterden lezer terug tot de nuchtere werkelijkheid.

2. Trouwens, wie de geschiedenis der Reformatie uit de bronnen bestudeert, vindt overal bewijzen tegen volgende fantasieën van dr Ubbink: a. dat de Reformatie een „kerkelijke gemeenschap“ zou gewild hebben „zonder regering“ (79); b. dat haar belijdenissen „in het geheel niet“ het karakter hadden van „kerkelijk-bindende formulieren“ (78) (hoewel reeds in Emden, 1571, de Ned. conf. moet „onderschreven“ worden); c. dat de Synode van Dordrecht (die „Jehoor“ (!) met haar „reest“ tot het „blinkend ideaal“ van de „rechtzinnigen“ geworden is, 81) eigenlijk de lijn der „vroegere Reformatie“ zou verlaten hebben, 78, 80, 81; zulks wordt beweerd, ondanks het feit, dat de voorrede der Dordtsche Leeregels en art. 32 der Confessie het anders toonen; d. dat de Reformatie „den enkelen geloovige losmaakte uit de dragende armen der moederkerk, en op eigen wielen deed drijven“ (84) Vgl. voorts boven, no. 6, 5 etc.

Wat dr Ubbink inzake punt b wil, dat hebben vroeger reeds de Remonstranten bedoeld: (Dr H. Bouwman, de Kerkel. Tucht, 185) alleen maakt dr U. het nog erger dan de toenmalige remonstranten, want die stelden nog de „H. Schriftuur“ tegenover de formulieren van eenigheid, maar dr U. heeft — in analogie aan nieuwere theorieën — achter de H. Schrift (boek!) nog weer teruggerepen op het „Woord“ Gods (waarmee men dan alle kanten, en geen kant, uit kan). Het is onwaarschijnlijk gereue-neer (à la prof. Huijjsma) de Reformatie voor deze nieuwe karretjes te spannen.

Opzette constructie van de hedendaagse geschiedenis:

a. In Dordt heeft men niet willen veroordeelen, vóór heider-zijds duidelijk geformuleerd was, waarom het ging, maar Assen deed anders (39). Lees echter daartegen de voorrede der Dordtsche canones, en de acta van Assen. b. de reden van afzetting van dr Geelkerken wordt gefantaseerd (54). c. Bl. 69 suggereert (let op „echter“, laatste alinea), dat „prof. Hepp“ de (bizondere) openbaring laat samenvalen met de Schrift; precies andersom wil echter de Proeve „Hepp“, d. Volgens dr U. wil „prof. Hepp“ dat de „nieuwere geref. theologie“ op geheel roomsche wijze moet worden gesanctioneerd door de kerk“ (85); en daar is prof. Hepp nu juist zoo heel erg tegen (Proeve, blz. 11), meer dan ik, anders tenminste dan ik.

Opzetter gestelde dilemma's. Enkele voorbeelden: de Goddelijke autoriteit der waarheid zelf, direct sprekend tot het hart, wordt gesteld tegenover „uitwendige“ autoriteit; „incidentele“ beslissingen in de Leertucht heeten roomsch, en worden gesteld tegenover beslissingen, waarbij de „wet“ het gausche geval van te voren door haar bepalingen heeft geregeld; maar dit laatste heet dan weer heel erg roomsch, onverbeterlijk roomsch; en zoo voort.

A. K. Straatsma, „Van Menschenharten en Menschengeluk“.

Eenigen tijd geleden verscheen bij de Uitgeversmaatschappij „Holland“ te Amsterdam, verzorgd op de bekende keurige wijze, een nieuw boek van Dr A. K. Straatsma. Heeds door den naam van den Auteur wekt het onze belangstelling, maar vooral ook om zijn inhoud verdient het onze aandacht en daarom benut ik de eerste gelegenheid tot boekbespreking in een artikel, die in den nieuwen jaar-gang zich opdoet, om het bij onze lezers te introduceren.

Het nieuwe boek is een schetsenbundel, bevattend drie afzonderlijke verhalen, die onder den titel „Van Menschenharten en Menschengeluk“ verenigd zijn.

Veelal wordt een schetsenbundel genoemd naar het eerste verhaal, dat hij brengt en heeft dus de titel van het boek geen betrekking op den inhoud als geheel. Hier is dat niet het geval. De schetsen dragen ieder een eigen opschrift en het „Van Menschenharten en Menschengeluk“ is de opzichzelf staande titel van het boek.

Maar dat opzichzelf staan beteekent geenszins zonder-verband-zijn. Juist het tegendeel is waar. Het „Van Menschenharten en Menschengeluk“ is de samenvatting van den inhoud, is de aanwijzing van de hoofdzaak der respectieve verhalen, is de achtergrond tegen welke iedere schets zich afteekent. In elk der onderdeelen brengt het boek de analyse van menschenharten en menschengeluk en die analyse wordt den lezer voorgehouden ten spiegel van eigen hart en eigen, werkelijk of vermeend, geluk.

In deze stofkeuze herkennen we aanstonds den Schrijver.

Wat Dr Straatsma te voren gaf aan belletristisch werk, in boeken als „Late Lente“ en „De Gantelboer“ en ook in zijn meditatiën-bundel „Licht en Kruis“ was steeds ontleiding van menschenharten en menschengeluk. En dan die beide gezien in hun onderling verband: de geluksverwachtingen en geluksvoorstellingen van den mensch, zijn veel en veelsoortig en het menschenhart schept zich dienaangaande allerlei illusies, die het leven dikwijls breekt in wegen van zwaren strijd en diepe teleurstelling. Daarom is dat onderling verband in den regel een verhouding van tegenstellingen, die eerst worden opgeheven, als ze als licht en kruis in hoogere synthese worden gezien. Moelijk echter is het voor velen, die synthese te vinden. In wat het menschenhart als menschengeluk begeert is vaak zoo heel veel, dat van het waarachtig geluk afvoert en den weg naar de verzoening der tegendeelen verspert. Daarop te wijzen is het doel, dat achter Straatsma's boeken staat en dat we, wanneer we die goed lezen, ook steeds duidelijk zien.

Hier, in dezen schetsenbundel, komt die bedoeling naar voren op verschillende wijzen, maar de belijning is, althans in de twee eerste verhalen, scherp genoeg.